

УДК 378.1.373.2

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-1-39-22-30

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Загородня Людмила Петрівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології, докторант

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: l.zagorodnya69@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2217-1041

У статті висвітлено результати дослідження стану підготовки магістрів в українських закладах вищої освіти до забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти на основі аналізу освітньо-професійних програм, навчальних планів підготовки фахівців за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», анкетування методистів і директорів дошкільних установ. Представлено аналіз робочих програм деяких дисциплін, вивчення яких найбільше сприяє формуванню готовності в майбутніх директорів і методистів ЗДО до забезпечення якості освітнього процесу в установі.

Ключові слова: *магістр дошкільної освіти, освітньо-професійна програма, навчальний план, робоча програма дисципліни, якість освітнього процесу в ЗДО, фахова підготовка магістрів, заклади вищої освіти.*

Постановка проблеми. Серед низки вимог до сучасного керівника закладу освіти чільне місце посідає вимога щодо його готовності до забезпечення якості освітнього процесу в установі, адже якість освіти – це актуальна проблема не тільки для України, але й для всіх прогресивних країн світу. Оскільки дошкільне дитинство – сенситивний період становлення особистості, то завдання забезпечення якості дошкільної освіти – одне з пріоритетних в українській освітній системі. Якісну освіту забезпечують якісно підготовлені до цього педагогічні кадри, зокрема майбутні директори дошкільних установ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовка менеджерів для освітніх закладів вивчається В. Берекою, С. Вітвицькою, В. Жигір, Л. Задорожною-Княгницькою, Г. Закорченною, Г. Єльніковою, С. Калашніковою, В. Лунячком, Т. Рожною, О. Сакалюк, О. Слободянюк та іншими науковцями. Різні аспекти проблеми професійно-педагогічної підготовки магістрів у педагогічних закладах вищої освіти досліджують В. Берека, Д. Бегака, Л. Воротняк, О. Кіршова, О. Лебідь, Н. Оськіна, А. Светлорусова та інші. Підготовка керівників для закладів дошкільної освіти стали об'єктом наукових розвідок Г. Закорченної, Г. Кравченко, Ю. Манилюк, Т. Пономаренко, О. Усик, Р. Шаповала, А. Яцинік та інших.

Підготовка – запас знань, навичок, досвід, набутий у процесі навчання, практичної діяльності [1, с. 952].

Кінцевим результатом підготовки є готовність фахівця до виконання професійних функцій. На думку Л. Добровольської, М. Дяченко, Л. Кандибович, готовність студента-випускника – це істотна передумова ефективності його діяльності після закінчення ЗВО, це вирішальна умова швидкої адаптації до умов праці, подальшого професійного його вдосконалення і підвищення кваліфікації.

У своєму науковому пошуку І. Дичківська концептуальною ідеєю визначила положення про те, що цілеспрямований, спеціально організований, керований і вимірюваний процес формування готовності майбутніх вихователів дошкільних закладів до інноваційної педагогічної діяльності є показником ефективності підготовки фахівців дошкільної освіти, основою для їх самореалізації і самоактуалізації, прояву творчості й індивідуальності в освітньому процесі, передумовою успішної професійної діяльності у сфері проектування і реалізації освітніх інновацій [2, с. 4].

О. Лебідь розглядає «готовність майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління» як цілісне особистісне системне утворення. Виходячи з такого розуміння сутності терміна, дослідниця серед низки концептуальних підходів процесу підготовки майбутніх директорів виокремлює системний, студентоцентризований, особистісно-діяльнісний, аксіологічний, акмеологічний, синергетичний. При цьому наголошує, що їх сукупність у взаємодії є основою нової парадигми системи формування готовності майбутнього керівника ЗНЗ до стратегічного управління в умовах магістратури, концептуальна ідея якої – особистісний і професійний розвиток людини [3, с. 256].

Мета статті. Висвітлити стан підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО в практиці українських закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Підготовка магістрів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» в закладах вищої освіти України здійснюється згідно з освітньо-професійними програмами. Керуючись

принципом автономії (стаття 32 Закону України «Про вищу освіту» [4]), заклади вищої освіти самостійно розробляють освітні програми і навчальні плани підготовки фахівців різних ступенів вищої освіти. Всі програми, створені закладами вищої освіти, побудовані на основі компетентнісного підходу і з урахуванням рекомендацій, представлених у програмному документі «Орієнтири для розробки і впровадження ступеневих програм у галузі освіти» (Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education), розробленому як компонент Проекту TUNING [5] за підтримки Європейської комісії.

З метою з'ясування стану підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО нами були проаналізовані ОПП, навчальні плани, представлені в них, робочі програми дисциплін низки закладів вищої освіти України, які здійснюють підготовку магістрів за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» і присвоюють освітню кваліфікацію «Магістр дошкільної освіти. Організатор дошкільної освіти», або «Менеджер систем якості в дошкільній освіті», або «Менеджер дошкільної освіти».

Передусім ми звернули увагу на перелік посад, які може обіймати магістр дошкільної освіти. Так, згідно з чинною редакцією Національного класифікатора України: Класифікатор професій (ДК 003:2010) із змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 4 березня 2016 року № 394, магістр дошкільної освіти має право обіймати такі посади: 1210 Керівники підрозділів у сфері освіти та виробничого навчання; 1210.1 Директор дошкільного виховного закладу; 1229.1 Завідувач відділу (у складі управління освітою); 1229.4 Директор (завідувач) дошкільного навчального закладу; 1493 Менеджер (управитель) систем якості (012 Дошкільна освіта); 2332 Методист з дошкільного виховання; 2351.2 Методист; 2351.2 (20305) Вихователь-методист; 2352 (22595) Інспектор з дошкільного виховання; 2352 (22568) Інспектор-методист; 3320 Фахівці з дошкільного виховання.

Згідно з International Standard Classification of Occupation 2008 (ISCO-08) магістр може обіймати такі посади: 1341 Child Care Services Managers; 1345 Education Managers; 2351 Education Methods Specialists.

Для змістового аналізу ми скористалися освітньо-професійними програмами (ОПП), які розміщено у відкритому доступі на сайтах українських закладів вищої освіти, а саме: Бердянського державного педагогічного університету, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Київського університету імені Бориса Грінченка, Маріупольського державного університету, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Рівненського державного гуманітарного університету, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Аналіз ОПП вищезазначених ЗВО дозволяє стверджувати таке. Інтегральна компетентність за своєю суттю однакова в усіх програмах з незначними смисловими варіаціями. Її суть можна виразити таким трактуванням: здатність компетентно розв'язувати різноаспектні комплексні задачі і проблеми в галузі менеджменту і моніторингу дошкільної освіти, керуючись принципами толерантної комунікації, культурної і міжкультурної взаємодії, творчої, креативної й інноваційної професійної діяльності у виробничих ситуаціях, що характеризуються невизначеністю умов і вимог.

Кількість загальних компетентностей варіюється від трьох, більш узагальнених: інструментальні, міжособистісні, системні (ЖДУ ім. Івана Франка) до десяти – більш деталізованих, а саме: здатність діяти соціально, відповідально та свідомо; цінування та повага різноманітності та мультикультурності; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність генерувати нові ідеї; здатність працювати в команді; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність приймати управлінські рішення в галузі дошкільної освіти; здатність шляхом самостійного навчання освоїти нові науково-педагогічні теорії; здатність забезпечувати сприятливий психологічний клімат (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»). У контексті нашого дослідження важливими є такі загальні компетентності, якими має володіти майбутній магістр дошкільної освіти, відповідно до вимог займаної посади: спілкуватися державною, іноземною мовою як усно, так і письмово; діяти соціально, відповідально; працювати самостійно й у команді; цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність; забезпечувати сприятливий психологічний клімат у трудовому колективі; здатність генерувати ідеї, постійно вчитися.

Фахові компетентності характеризуються більшою різноманітністю, аніж загальні. В одних програмах вони виокремлюються з орієнтацією на основні функції, які виконує директор ЗДО, методист чи інспектор з дошкільного виховання (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», ДДУ ім. І. Франка, МДУ, Київський університет ім. Б. Грінченка, ПНПУ ім. В. Г. Короленка), в других – на особливості й потреби дітей дошкільного віку (ЖДУ ім. І. Франка); в третій – на функції керівників освітніх

закладів і потреби вихованців (БДУ, Глухівського НПУ ім. О. Довженка, НДУ ім. М. Гоголя).

Представлені в освітніх програмах компетентності ми аналізували через призму критеріїв оцінювання якості освітнього процесу в ЗДО, а саме: якість керівництва освітнім процесом у ЗДО, якість умов, в яких проходить освітній процес, якість професіоналізму педагогічного колективу. Найбільш значущими здатностями магістрів для забезпечення якості керівництва освітнім процесом в ЗДО, зазначеними в ОПП підготовки, на наш погляд, є: здійснювати управлінську діяльність на засадах нормативно-організаційного, фінансово-господарського, правового механізмів діяльності ЗДО; реалізовувати прогностичні, планувально-організаційні функції в управлінні закладом дошкільної освіти; здійснювати моніторингову діяльність в управлінні ЗДО і системою дошкільної освіти; здійснювати контроль за діяльністю закладів дошкільної освіти, проводити атестацію ЗДО; брати участь у створенні, координації та реалізації комплексних міжвідомчих програм для підвищення управління якістю освіти, в тому числі для осіб з особливими освітніми потребами; організовувати методичну роботу на діагностичній основі, впроваджувати різні форми методичної роботи в системі інтегрованих заходів, спрямованих на підвищення педагогічної майстерності педагогів; здійснювати трансляцію передового педагогічного досвіду в колективі ЗДО; перетворювати результати аналізу та експертизи діяльності вихователів на навчально-методичні поради; вивчати та аналізувати професійні й освітні потреби й можливості вихователів ЗДО та проектувати на основі отриманих результатів програми індивідуального методичного супроводу роботи вихователя; оцінювати реалізацію результатів методичного супроводу; організовувати освітній процес у ЗДО; організовувати внутрішньо-професійну та міжпрофесійну взаємодію вихователів ЗДО; визначати й створювати умови, що сприяють підвищенню мотивації вихователів до ефективної педагогічної діяльності; користуватися сучасними технологіями освітнього менеджменту.

Якість умов, в яких організовується освітній процес у ЗДО, буде забезпечуватися такими компетентностями (здатностями), сформованими у майбутніх фахівців: зміцнювати та раціонально використовувати матеріально-технічну базу ЗДО, створювати розвивальне середовище відповідно до особистісно-зорієнтованої моделі освіти дітей дошкільного віку; взаємодіяти з батьківською спільнотою; забезпечувати повноцінний особистісний, фізичний та психічний розвиток дітей дошкільного віку, зокрема дітей з особливими потребами, підвищувати їх фізичну та розумову працездатність, формувати здоров'язбережувальну компетенцію; створювати належні для умови ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, розвивального середовища в ЗДО; організовувати життєдіяльність дітей з урахуванням змісту всіх освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти з метою набуття дошкільниками необхідного рівня життєвих компетенцій; визначати напрями і способи оснащення освітньої роботи ЗДО методичними засобами; орієнтуватися в сучасних методиках, технологіях і програмах з урахуванням потреб освітнього середовища ЗДО; компенсувати дефіцити інформаційного і методичного оснащення освітнього процесу ЗДО.

Якість професіоналізму педагогічного колективу виражатиметься через оволодіння майбутніми магістрами такими здатностями: організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних, науково обґрунтованих, традиційних та інноваційних засобів, методів, прийомів, технологій; проводити інноваційно-експериментальну діяльність у ЗДО, науково-методичну обробку зібраного й узагальненого інноваційного педагогічного досвіду; забезпечувати оптимальну взаємодію педагогічних колективів ЗДО з різними соціальними інститутами та громадськими організаціями; володіти діагностичними методиками для визначення рівнів розвитку дітей, результативності освітнього процесу, аналізу проблем, розроблення та проведення системи заходів для підвищення його ефективності та вдосконалення методичної підготовки та професійної діяльності педагогів; професійно самовдосконалюватися.

Серед низки програмних результатів навчання, які вможливають забезпечення майбутнім магістром якості освітнього процесу в ЗДО, слід назвати такі: знати сучасні концепції, завдання, зміст, методи, організаційні форми і засоби дошкільної освіти; особливості та інструментарій психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу; методи діагностики та корекції психофізичного розвитку дітей дошкільного віку; види і зміст контролю за його перебігом; специфіку підвищення професійної компетентності вихователів ЗДО. Виявляти знання нормативно-правових документів, що регламентують діяльність ЗДО; напрямів діяльності (адміністративна, методична, контрольно-засадна, проектна, освітня, виховна, фінансово-господарська тощо) директора ЗДО, його функціональних обов'язків; прав і обов'язків суб'єктів освітнього процесу ЗДО; обсягів і функцій роботи вихователя та інших працівників ЗДО; принципів адміністрування та управління; умов функціонування ЗДО.

Визначати соціально-психологічні аспекти взаємодії керівника зі співробітниками: соціально-психологічні функції керівництва, поєднання адміністративних і соціально-психологічних методів керівництва, чинники створення сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі;

встановлювати залежність між стилем керівництва і соціально-психологічним кліматом у колективі; володіти знаннями традиційних та інноваційних технологій організації і проведення методичної роботи в ЗДО; знати і відтворювати санітарно-гігієнічні, педагогічні, естетичні вимоги до обладнання й оформлення приміщення та території закладу дошкільної освіти; володіти нормативами щодо створення матеріально-технічної бази ЗДО, нормативами і режимом харчування дітей, санітарного режиму харчоблоку; знати правила організації медичного обслуговування дітей, створення умов для медичної оздоровчої, лікувально-профілактичної роботи; знати передумови й умови, функції, принципи, мету, завдання, зміст, методи, форми, види моніторингової діяльності спеціаліста з дошкільної освіти; володіти вміннями і навичками забезпечення організації освітнього процесу в ЗДО з урахуванням принципів дошкільної освіти, зокрема: дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії тощо; координувати організацію освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, створювати умови для розвитку, навчання і виховання дітей; аналізувати якість кадрового забезпечення в закладі дошкільної освіти і системі дошкільної освіти району (міста), складати пропозиції щодо державного замовлення на підготовку і перепідготовку працівників, організовувати роботу з підвищення кваліфікації кадрів; аналізувати та оцінювати ефективність роботи вихователя у сфері фізичного, розумового, естетичного, морального, екологічного, трудового виховання дітей; розробляти критерії оцінювання та самооцінювання його діяльності; розробляти шляхи формування сприятливого соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі, управляти конфліктною ситуацією, застосовувати структурні й міжособистісні методи подолання і попередження конфліктів; управляти інноваційною діяльністю в системі дошкільної освіти: застосовувати процедуру проектування, моделювання та обґрунтування інновацій, розробляти програму апробації та експертизи, організовувати реалізацію інновації.

Проте жодна з проаналізованих нами програм не містить таких важливих, на наш погляд, здатностей чи результатів навчання фахівця, які безпосередньо спрямовані на забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО, а саме: здатність розробляти програму забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО; здатність визначати, відбирати і застосовувати засоби реалізації програми і внутрішнього забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО. Взагалі термін «якість», «якість освітнього процесу» практично не вживається в програмах.

Формування здатностей магістрів відбувається в процесі вивчення дисциплін згідно із навчальними планами ЗВО.

Основними дисциплінами нормативного циклу навчальних планів, вивчення яких більшою чи меншою мірою формує готовність магістрів до забезпечення якості освітнього процесу (ГДЗЯОП), на наш погляд, є: «Управління діяльністю дошкільного навчального закладу» (Глухівського НПУ ім. О. Довженка), «Управління в системі дошкільної освіти» (ДДПУ ім. І. Франка, БДПУ), «Управління та методична робота в системі дошкільної освіти» (ЖДУ ім. І. Франка); «Актуальні проблеми організації освітнього процесу в ЗДО», «Менеджмент в галузі дошкільної освіти» (МДУ); «Організація та управління в дошкільній освіті», «Освітній менеджмент в галузі дошкільної освіти» (Київський університет імені Бориса Грінченка); «Управлінська діяльність в системі дошкільної освіти» (НДУ ім. М. Гоголя); «Системи керівництва дошкільними закладами різних типів» (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»); «Організація і керівництво дошкільною освітою», «Моніторинг якості дошкільної освіти», «Психологія управління» (УДПУ ім. П. Тичини); «Науково-методична робота в системі дошкільної освіти», «Психологія управління дошкільною освітою», «Менеджмент дошкільної освіти» (ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди»); «Сучасні технології організації дошкільної освіти в ДНЗ та сім'ї» (ПНПУ ім. В. Короленка). На вивчення цих дисциплін відводиться різна кількість годин – від 3 (90 год.) до 10 (300 год.) кредитів.

Отже, лише в планах Маріупольського державного університету є дисципліна «Актуальні проблеми організації освітнього процесу в ЗДО», опанування якої може найбільш повно порівняно з іншими дисциплінами реалізувати завдання формування готовності майбутніх директорів ЗДО до забезпечення якості освітнього процесу в дошкільній установі.

Серед дисциплін нормативного циклу планів ЗВО, які стосуються переважно формування різних видів професійної компетентності магістрів як важливого критерію оцінювання якості організації освітнього процесу в дошкільному закладі, варто назвати такі: «Методика керівництва роботою з формування мовленнєвої компетентності», «Методика керівництва логіко-математичним розвитком дошкільників» «Теорія та технологія розвитку дитячої художньої творчості», «Технологія формування екологічної культури в дітей дошкільного віку» (Глухівського НПУ ім. О. Довженка); «Правові засади дошкільної освіти», «Сучасні технології дошкільного виховання», «Управління педагогічною взаємодією з різними соціальними групами» (ДДПУ ім. І. Франка); «Методичні засади формування екологічної та здоров'язбережувальної компетенцій дошкільників», «Методичне керівництво логіко-математичним

розвитком дітей дошкільного віку», «Методика формування мовленнєвої компетенції дошкільників» (ЖДУ ім. І. Франка); «Методичне керівництво роботою з формування мовленнєвої компетентності», «Методичне керівництво логіко-математичним розвитком дітей дошкільного віку», «Оздоровчі технології та діагностичні методики фізичного розвитку дітей» (БДПУ); «Педагогічне партнерство з різними соціальними інституціями» (Київський університет імені Бориса Грінченка); «Сучасні технології виховання і навчання дітей дошкільного віку» (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»); «Методична робота в дошкільному закладі» (УДПУ ім. П. Тичини); «Сучасні технології організації дошкільної освіти в ДНЗ та сім'ї» (ПНПУ ім. В. Короленка).

Отже, означені дисципліни спрямовані на формування мовленнєвої, комунікативної, математичної, екологічної, художньо-зображувальної, валеологічної, фізкультурно-оздоровчої, інноваційної компетентностей магістрів. На вивчення цих дисциплін відводиться від 3 (90 год.) до 5 (150 год.) кредитів.

Варто зазначити, що дисципліни за вибором студентів у планах низки ЗВО скомпоновано відповідно до предметних спеціалізацій, а саме: мова і література (англійська), фізичне виховання, початкова освіта, сімейне виховання, образотворче мистецтво, логопедія тощо. Проте серед вибіркових дисциплін навчальних планів (закладами освіти і студентами), вивчення яких різною мірою впливає на формування компонентів готовності магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО, ми виділяємо такі: «Культуровідповідне управління фізичним вихованням дітей дошкільного віку», «Імідж дошкільного навчального закладу» (Глухівського НПУ ім. О. Довженка); «Технології логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку», «Методичний супровід комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей», «Планування та організація освітнього процесу в ЗДО», «Комп'ютерні інформаційні технології в ДО», «Імідж сучасного педагога», «Організація ігрової діяльності у дошкільному віці» (ДДПУ ім. І. Франка); «Організація навчально-виховного процесу ДНЗ в умовах інклюзивної освіти», «Теорія та методика ігрової діяльності дітей дошкільного віку», «Методика діагностики розвитку дітей дошкільного віку», «Педагогічна взаємодія ДНЗ з різними соціальними інститутами», «Організація інноваційно-експериментальної діяльності ДНЗ» (ЖДУ ім. І. Франка); «Управління педагогічною взаємодією з різними соціальними інститутами» (БДПУ); «Основи документообігу в ДНЗ», «Професійна та корпоративна етика», «Психологія ділового спілкування», «Адаптація дошкільників до ДНЗ», «Теорія та методика ігрової діяльності»; «Оздоровчі технології та діагностичні методики фізичного розвитку дітей» (НДУ ім. М. Гоголя); «Управління закладами освіти», «Управління якістю освіти в НЗ» (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»), «Менеджмент дошкільної освіти», «Психологія менеджменту дошкільної освіти» (УДПУ ім. П. Тичини); «Організаційно-педагогічні та методичні аспекти діяльності сучасних закладів дошкільної освіти», «Моніторингова і виконавська діяльність управлінця з питань реалізації наступності і перспективності між ДНЗ і початковою школою», «Психологічні та педагогічні технології розвитку дітей дошкільного віку», «Психолого-педагогічний супровід розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами» (ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди»). На вивчення цих дисциплін відводиться від 3 (90 год.) до 4 (120 год.) кредитів. Означені дисципліни досить різноманітні за своїм змістом і спрямовані на вдосконалення різних видів професійної компетентності магістрів, організацію освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти й взаємодію з різними соціальними інститутами, співпрацю з початковою школою, оволодіння навичками ведення документації, вміннями моніторингової, іміджотвірної, управлінської діяльності в галузі дошкільної освіти, психологічними основами спілкування, управління, супроводу розвитку дітей дошкільного віку. Проте жодна дисципліна не спрямована на більш глибоке оволодіння знаннями й уміннями, які утворюють основу готовності магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО.

Зупинимося на аналізі робочих програм дисциплін нормативного циклу, які найбільшою мірою впливають на формування готовності магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО. Це інтегрована дисципліна навчального плану підготовки магістрів Маріупольського державного університету «Актуальні проблеми організації освітнього процесу в ЗДО», яка містить дві дисципліни: «Планування та організація освітнього процесу ДНЗ» та «Організація та керівництво методичною роботою в дошкільній освіті».

Метою першої дисципліни визначено: озброєння студентів знаннями, вміннями, навичками в галузі організації планування роботи в дошкільній освіті і управління в різних її ланках, забезпечення наукової і практичної підготовки студентів до здійснення функції планування в дошкільних закладах освіти. Реалізація означеної мети забезпечується вивченням майбутніми магістрами трьох змістових модулів: Теоретичні основи дисципліни. Планування та організація освітньо-виховного процесу в дошкільному закладі. Керівництво дошкільним навчальним закладом (Завідувач у системі управління ДНЗ). У результаті

опанування означених модулів студенти засвоюють знання про сутність планування, його мету, принципи, підходи до планування, види і структуру планів, про роль завідувача і методиста в цьому процесі, їхні функції в процесі організації освітнього процесу. Особлива роль при цьому відводиться законодавчим та інструктивно-нормативним документам, які регулюють планування й організацію освітнього процесу в ЗДО, формам організації освітнього процесу, атестації педагогічних працівників. При цьому залишаються поза увагою питання організації предметно-розвивального середовища в ЗДО, вдосконалення професійної компетентності педагогічного колективу, методиста і директора стосовно питань забезпечення якості планування освітнього процесу. На наш погляд, у змісті означеної дисципліни слід ознайомити студентів з програмою забезпечення якості освітнього процесу – документом, який визначає тактику і стратегію діяльності закладу щодо надання якісних освітніх послуг споживачам та відображає системність означеної роботи. Варто зауважити, що наразі такого документа немає в жодному ЗДО, а якість організації освітнього процесу забезпечується тими заходами, які заплановані в річному плані установи.

Метою другої дисципліни є озброєння студентів знаннями, вміннями, навичками в галузі організації методичної роботи з дошкільної освіти і управління в різних її ланках, забезпечення наукової і практичної підготовки студентів до здійснення управлінської діяльності в дошкільних закладах освіти.

Опановуючи цю дисципліну, магістранти засвоюють зміст таких тем: Основні завдання і зміст методичної роботи. Методичний кабінет. Планування методичної роботи в ЗДО. Педагогічна рада. Форми методичної роботи в ЗДО. Підвищення кваліфікації педагогів ЗДО. Контрольно-аналітична діяльність у ЗДО. На наш погляд, у розрізі дисципліни доцільно було б розглянути питання надання методистом допомоги вихователям у забезпеченні якості освітнього процесу в конкретній віковій групі, використовуючи результати останніх наукових розвідок, а саме: створення якісного освітнього середовища (соціокультурного і предметно-розвивального), налагодження міжособистісної взаємодії учасників освітнього процесу (вихователя, дітей, батьків вихованців), вибір оптимальної методики діагностики сформованості компетентностей у дошкільників, форми і методи вдосконалення конкретних видів професійної компетентності вихователів, допомога в оформленні й поширенні передового педагогічного досвіду стосовно організації якісного освітнього процесу. Зміст курсу не є повним, якщо немає питань взаємодії методиста і директора ЗДО, професійного самовдосконалення й самоменеджменту методиста.

Отже, аналіз робочих програм дисциплін навчального плану дозволяє стверджувати, що в них чітко не виокремлені завдання, спрямовані на формування готовності магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО. Формування деяких складників досліджуваної готовності відбувається частково в змісті названих нами навчальних курсів.

Дослідження сучасного стану підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО було б неповним, якби ми не з'ясували розуміння практиками означеної проблеми. З цією метою ми провели анкетування методистів і директорів ЗДО. Анкетуванням, яке проводилося в місті Глухові і Сумській області, було охоплено 104 особи. Його метою було з'ясування уявлень означеної категорії працівників ЗДО про сутність готовності до ЗЯОП, її компоненти, необхідність формування на етапі професійної підготовки та вплив на імідж дошкільної установи.

Аналіз анкет дозволяє стверджувати наступне. Усі завідувачі і методисти мають вищу педагогічну освіту, стаж роботи на посадах від 2 місяців до 23 років.

100 % респондентів переконані, що формувати ГДЗЯОП необхідно на етапі фахової підготовки в ЗВО, а якість освітніх послуг ЗДО впливає на його імідж. Повне тлумачення терміна «готовність директора (методиста) до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО» не дав ніхто з респондентів. При цьому 30,7 % визначали готовність як сукупність професійних знань, зокрема нормативно-правового підґрунтя функціонування ЗДО, 23,1 % – як професійні уміння, 7,7 % – як результат самоосвіти і саморозвитку, 7,7 % – як вияв особистісних якостей, 15,4 % – як прагнення створити оптимальні умови для повноцінного розвитку дітей і професійного зростання педагогічного колективу, побудови позитивного іміджу ЗДО, 7,7 % – як здатність визначати мету і зміст освітньої діяльності ЗДО, 7,7 % – як сукупність професійних знань, умінь і навичок. Компонентами ГДЗЯОП 23,1 % респондентів назвали мотиваційний (особистісно-мотиваційний), когнітивний (когнітивно-операційний), аналітико-рефлексивний або ж креативний. Решта опитаних або називали функції чи види діяльності директора, або критерії оцінки якості дошкільної освіти. Складники професійної спрямованості директора (методиста) правильно не назвав ніхто. Серед особистісних і професійних якостей директора (методиста) закладу дошкільної освіти, необхідних для забезпечення якості освітнього процесу в установі, в основному називали моральні – чесність, відповідальність, чуйність, справедливість, принциповість, працьовитість, людяність, емпатійність, доброзичливість, тактовність; інтелектуальні – креативність, ініціативність, комунікативність; вольові – впевненість, рішучість, активність, наполегливість, урівноваженість. Проте лише 7,7 % респондентів назвали такі важливі, на наш погляд,

якості, як любов до дітей і професії, без яких неможлива успішна реалізація принципів гуманізму, дитиноцентризму, людиноцентризму, суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Мабуть, для роботи на посадах методиста і директора в сучасних умовах ці якості не є принципово важливими, оскільки любити свою професію, яка має низький соціальний статус і заробітну плату, дуже складно. Усі опитані розуміють, що для забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО директорів (методистів) потрібні системні знання з педагогіки, психології, фахових методик дошкільної освіти, правознавства, діловодства, освітнього менеджменту. Серед умінь директора (методиста) 53,8 % опитаних називали аналітичні, комунікативні, організаторські, діагностичні. 23,1 % респондентів згадували вміння самовдосконалення, прогностичні, самоменеджменту. Проте ми не побачили конструктивно-проективних, творчих умінь та вмінь контролювати забезпечення якості освітнього процесу.

Лише 15,4 % респондентів назвали правильно всі компоненти якості освітнього процесу в ЗДО, а саме: професіоналізм педагогічного колективу, якість умов організації освітнього процесу, рівень досягнення дітей, якість управління закладом. Серед критеріїв оцінювання якості освітнього процесу більшість опитаних (61,5 %) вказали показники особистісного розвитку дошкільника. Така ж кількість називала і професійну компетентність педагогічного колективу. 15,4 % згадали про якість управління закладом і тільки 7,6 % респондентів серед критеріїв назвали якість умов, за яких відбувається освітній процес. Щодо умов забезпечення якості освітнього процесу, то відповіді були дуже різні – короткі (23,1 %), в яких згадувалася лише одна умова, наприклад, фінансування закладу або якісна організація методичної роботи закладу, і поширені (76,9 %), в яких перерахована низка умов, а саме: створення сучасного розвивального середовища в ЗДО; дотримання норм щодо наповнюваності груп; індивідуалізація освітнього простору; дотримання гранично допустимого навантаження на дитину; вивчення та впровадження передового педагогічного досвіду; забезпечення взаємодії родини і медико-психолого-педагогічної служби; надання додаткових освітніх послуг; організація гурткової роботи; самоосвітня діяльність педагогів. Проте і серед цих умов не були названі такі важливі, на наш погляд, умови, як: грамотне керівництво закладом, співпраця із загальноосвітньою школою, закладами вищої освіти, створення інклюзивного освітнього простору, функціонування в комплексі систем внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості дошкільної освіти. Названі засоби забезпечення якості освіти в ЗДО стосувалися в основному підвищення рівня професійної компетентності педагогічного колективу (38,5 %) – упровадження інноваційних педагогічних технологій та передового педагогічного досвіду та якості формування життєвої компетентності дошкільників (30,7 %) – створення різноманітних сучасних освітніх програм, проведення моніторингу розвитку, вихованості та освіченості дітей. Не були названі засоби поліпшення умов організації освітнього процесу, покращення керівництва цим процесом на всіх рівнях – вихователь, методист, директор, методист відділу освіти. Частково компоненти зовнішньої і внутрішньої системи забезпечення якості дошкільної освіти змогли назвати лише 7,7 % респондентів.

Отже, аналіз анкет дозволяє стверджувати, що більшість чинних директорів і методистів є досить загальне уявлення про сутність готовності до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО і її структурні компоненти, складники освітнього процесу, критерії якості освітнього процесу в ЗДО, умови забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО, засоби забезпечення освітнього процесу в ЗДО. Проте всі респонденти впевнені, що ГДЗЯОП слід цілеспрямовано формувати на етапі фахової підготовки. Очевидність такої позиції засвідчують і їхні відповіді на питання анкети.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз освітньо-професійних програм підготовки магістрів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», навчальних планів, деяких робочих програм навчальних дисциплін українських ЗВО та анкет чинних директорів і методистів ЗДО дає підстави для таких висновків: 1) освітніми програмами передбачено формування низки компетентностей, які в основному відповідають когнітивно-пошуковому й діяльнісно-операційному компонентам ГДЗЯОП, проте у формулюванні змісту компетентностей відсутні терміни «якість», «якість освітнього процесу», «якість освітніх послуг», «якість умов», «якість результату освітньої діяльності», «якість управління освітнім процесом», «якість педагогічних кадрів»; 2) деякі із зазначених дисциплін певною мірою сприяють формуванню готовності магістрів до забезпечення якості освітнього процесу; 3) навчальні плани майже не передбачають дисциплін для цілеспрямованого формування в магістрантів ГДЗЯОП у дошкільній установі, що засвідчує недостатність у них відповідних компетентностей; 4) у методистів і директорів немає чіткого уявлення про структуру ГДЗЯОП і механізми забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО; 5) до навчальних планів підготовки магістрів необхідно ввести такі дисципліни: «Методика забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти», «Методика формування готовності методистів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО», «Методика формування готовності директорів до забезпечення якості освітнього процесу в

ЗДО», «Управління процесом надання дошкільною установою якісних освітніх послуг», «Методика створення якісного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти»; 6) зміст дисциплін професійної підготовки слід доповнити темами, які розкривають різні аспекти забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, реалізуючи цим міжпредметні зв'язки; 7) до переліку завдань професійної підготовки майбутнього магістра дошкільного профілю необхідно ввести формування його готовності до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО.

Подальші наукові розвідки стосуватимуться виявлення рівнів сформованості компонентів готовності магістрантів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Дичківська І. М. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до інноваційної педагогічної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: 13.00.04 / Харківський нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2018. 40 с.
3. Лебідь О. В. Методологічні підходи у формуванні готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури / Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 2 (14). С. 255–263.
4. Закон України «Про освіту». URL: ukrainepravo.com/law.../bill.../zakon-ukraini-pro-osvitu/ (дата звернення: 05.03.2019).
5. Tuning Educational Structures in Europe/ EC: Educational and Culture. Socrates-Tempus. 2006. URL: http://www.eua.be/eua/en/projects_ects.jsp (дата звернення: 05.03.2019).

THE STUDY OF MASTERS' CURRENT STATE TRAINING TO ENSURING THE EDUCATIONAL PROCESS QUALITY IN THE PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Zahorodnia Liudmyla

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor of Preschool Pedagogy and Psychology Department,
doctoral student

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. Among a number of requirements to the modern manager of preschool institution a prominent place is occupied by the requirement of his/her readiness to ensuring the educational process quality in the institution.

Purpose. To highlight the state of Masters' training to ensuring the educational process quality in the preschool educational institution, in the practice of Ukrainian higher education institutions.

Methods. Scientific literature analysis, educational and professional programs, Masters' training plans, work programs of academic disciplines, questionnaires of existing supervisors and managers of preschool institutions

Results. Analysis of competencies, curriculum and work programs of disciplines of educational and professional programs of 12 Ukrainian higher educational institutions shows that a number of indicated competencies contribute to the partial Masters' readiness formation to ensuring of the educational process quality in the preschool institutions; the tasks of the purposeful formation of Masters' specified readiness are not implemented by any discipline; the curriculum subjects form some components of the future managers' readiness.

The current supervisors and managers of the preschool institutions are convinced that the formation of Masters' readiness to ensuring of the educational process quality in the preschool institutions should occur during training process.

Originality. Clarification of Masters' current state training to ensuring the educational process quality in the preschool educational institutions, in the Ukrainian higher education institutions practice, which is based on the analysis of educational and professional programs and questionnaires of existing supervisors and managers of preschool institutions.

Conclusion. It is necessary purposefully, at the stage of future managers' professional training, to form readiness to ensuring of the educational process quality in preschool educational institutions, expanding the list of specialists' competencies in the Educational Professional Program, by increasing the existing disciplines with relevant topics, introducing a special study course in the curriculum.

Key words: master of Preschool Education, educational and professional program, curriculum, work program of discipline, the quality of the educational process in the preschool educational institutions, Masters' professional training, of higher educational institutions.

References

1. Large Explanatory Dictionary of the Contemporary Ukrainian Language (with applications and additions) (2005) / author and editor-in-chief V. T. Busel. K.: Irpin: VTF «Perun». 1728 s. [in Ukrainian].

2. Dychkivska I. M. (2018). Theoretical and Methodical Bases of Future Preschool Teachers of Preschool Institutions Preparation for Innovative Pedagogical Activity. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kharkiv. Kharkivskiy nats. ped. un-t imeni H. S. Skovorody [in Ukrainian].
3. The Law of Ukraine «On Education». URL: ukrainepravo.com/law.../bill.../zakon-ukraini-pro-osvitu/ [in Ukrainian].
4. Lebid O. V (2017). Methodological Approaches to the Formation of the Future Manager of the Educational Institution Readiness to Strategic Management in the Conditions of Magistracy / *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriya «Pedahohika i psykholohiia»*. Pedahohichni nauky. № 2 (14). S. 255–263 [in Ukrainian].
5. Tuning Educational Structures in Europe / EC: Educational and Culture. Socrates-Tempus. 2006. URL: http://www.eua.be/eua/en/projects_ects.jsp [in English].

ИССЛЕДОВАНИЕ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ ПОДГОТОВКИ МАГИСТРОВ К ОБЕСПЕЧЕНИЮ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В УЧРЕЖДЕНИИ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Загородняя Людмила Петровна

кандидат педагогических наук, доцент кафедры дошкольной педагогики и психологии, докторант
Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко

В статье представлены результаты исследования состояния подготовки магистров в украинских учреждениях высшего образования к обеспечению качества образовательного процесса в учреждениях дошкольного образования на основе анализа образовательно-профессиональных программ, учебных планов подготовки специалистов специальности 012 «Дошкольное образование», анкетирования практиков – методистов и директоров. Подан анализ рабочих программ некоторых дисциплин, изучение которых больше всего способствует формированию готовности будущих методистов и директоров УДО к обеспечению качества образовательного процесса в учреждении.

Ключевые слова: магистр дошкольного образования, образовательно-профессиональная программа, учебный план, рабочая программа дисциплины, качество образовательного процесса в УДО, профессиональная подготовка магистров, учреждения высшего образования.

Отримано редакцією 11.03.2019 р.

УДК 378.147:371.15:81'243

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-1-39-30-39

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Ткаченко Наталія Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач аспірантури та докторантури
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: tknatik2014@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4740-6708

Ткаченко Іванна Олексіївна

студентка УК-81 групи факультету менеджменту та маркетингу
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
e-mail: ivanna2001payne@gmail.com

У статті визначено і науково обґрунтовано періоди становлення та розвитку професійної підготовки вчителя іноземних мов, розкрито характерні особливості і суперечності кожного з них: зародження передумов для розгортання професійної підготовки власних учителів нових мов і перші кроки у її становленні (друга половина XVI ст. – 1917 р.); розгортання підготовки вчителів іноземних мов в умовах становлення в Україні національної системи освіти (1917–1920-ті рр. XX ст.); формування системних ознак професійної підготовки вчителів іноземних мов (1930-ті – початок 1960-х рр.); подальший розвиток системи професійної підготовки вчителів іноземних мов у руслі радянської освітньої парадигми (друга половина 1960-х – 1980-ті рр.); доба переосмислення педагогічного процесу з нових національно-демократичних позицій (90-ті рр. XX ст. – до сьогодення).

Ключові слова: професійна підготовка; вчитель іноземних мов; педагогічна освіта, учительський інститут.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку загальноєвропейської й глобальної взаємодії та інтеграції знання іноземних мов і їх викладання визначається як один з пріоритетних напрямів освітньої діяльності держави. У підготовці вчителя нової генерації необхідно враховувати всі цивілізаційні виклики – гуманізацію і демократизацію сучасного суспільства, зростання соціальної ролі особистості, розвиток її інтелектуального й творчого потенціалу, глибинні зміни в системі й структурі освіти, позиціонування освіти